

3.54-32

T 95

ER I. TUPJA

PËRMES PROVËS SË HEKURT



854-32

795

8

SKËNDER I. TUPJA

PERMES PROVES SE HEKURT

~~46427~~

BIBLIOTEKA E SHITETIT
SHKOLLORIT

3201

SHTËPIA BOTONJËSE «NAIM FRASHËRI»

**Partizanëve që ranë në Luftën e madhe
nacionalçlirimtare, atyre që shkruan epo-
penë më të lavdishme të historisë së
popullit tonë.**

Lexuesve!

Në këtë vëllim të vogël me ngjarje nga epopeja jonë më e laudishme, Lufta nacionalçlirimtare, përmbledhen disa ngjarje të jetuara në ato vite të provës së hekurt për popullin tonë. Këto janë fletë të shkëputura nga «ditari» i madh i periudhës së luftës. Disa nga këto flasin për njerëzit e thjeshtë që dhanë jetën për popullin, për partinë dhe atdheun.

Ngjarjet janë paraqitur ashtu siç kanë ndodhur, pa zbukurime e tepërime.

Në këto ditë, në prak të 25 vjetorit të themelimit të Ushtrisë sonë heroike, duke botuar këtë vëllim, nuk bëj tjetër, veçse kujtoj traditat e mrekullueshme patriotike revolucionare që u manifestuan në mënyrë aq të pastër dhe aq madhështore gjatë Luftës nacionalçlirimtare, të udhëhequr nga partia jonë e laudishme, me shokun Enver Hoxha në krye.

Autori

ZEMRA

Nëntor 1967. Natë. Sonte jam vetëm. Në dhomë është qetësi. Jashtë bie shi me rrëshekë. Lapsi shket mbi letrën e bardhë. Herë-herë dora ndalet... S'është lehtë të kthehesh me mendje 24 vjet më parë. Po, 24 vjet kanë kaluar, një jetë e tërë, e vrullshme, e zjarrtë, plot me ëndërra nga më të guximshmet, me mendime dhe ndjenja nga më të bukurat. Rrugën e hapi Nëntori ynë i madh, Partia jonë, me shokun Enver në krye. Gëzimi i çiltër shihet në jetën tonë të re, në sytë e ndritshëm, në hapin e sigurt të njerëzve tanë.

...Nëntor 1944. Eh, si u derdhën në Tiranë luftëtarët e lirisë me kapotat laramane! Përpiqem t'i thërras kujtesës, po lapsi dridhet në dorën që meket. Dobësi?! Ndofta. Penda nuk ka forcë të shprehë atë flakë të pashuar, që digjte atëhere zemrat partizane. Sa rrugë kishin bërë ata për të arritur gjer në Tiranë! Sa «yje të kuq» qenë këputur para se të vinin në kryeqytet!

Erdhi dita dhe ne u futëm në qytetin e dashur, në rrugët plot baltë të periferisë. Banorët na pri-tën si çlirimtarë, si luftëtarë. Nuk do të më dalë nga mendja dora e fishkur e Hamidesë, e kësaj nëne

që ish rrëgjuar më shumë nga ankthi i pritjes, se nga pesha e vjetëve, kur prekte rrobat, fytyrën dhe flokët e Astritit tonë partizan. Ai i shembëllente çuditërisht djalit të saj, që më kot e priste. 28.000 mbetën si kurorë lavdie për lirinë e Shqipërisë. Dhjetra mijë të tjerë lanë një pjesë të zemrave të tyre në rrugët e ashpra të luftës për liri. Kështuqë një pjesë e zemrave tona mbeti edhe në cepat, shtëpitë, rrugicat sheshet e barrikadat e Tiranës së kuqe.

Me që erdhi fjala për zemrën, do t'ju tregoj një ndodhi të shkurtër.

... Në Brigadën I sulmuese të Ushtrisë sonë Nacionalçlirimtare njoha një partizan. E quanin Istref. Ishte nga Osoja e Skraparit. Si mbiemër mbante emrin e fshatit. U bëmë shokë të ngushtë; lufta na miqësoi. Vinte pak i shkurtër, po i plotë. Kishte fytyrë zeshkane, sy të zinj si ullinj. Ishte më i madh në moshë nga ne të tjerët. Shokët e donin, se ishte i çiltër, fliste pak e saktë e, për më tepër, qe i drejtë me të gjithë. Vetëm me njërin qe «kapur» njëherë për hiçgjë.

Po ecnim krah për krah me të në një shteg të ngushtë, pas një përpjekje të ashpër me nazistët. Fjalë pas fjale, Istrefi përmendi kushedi për të satën herë atë që edhe ne të tjerët e kishim dëgjuar vazhdimisht. Një shok i tha:

— Istref, ç'është kështu me ty? Na mërзите. Ne e kuptojmë, po më mirë na e thuaj vetë se ku e ke fjalën, kur thua «unë kam dy zemra»!

Ai qeshi, siç e kishte zakon, dhe prapë foli ashtu si më parë.

— Do të vijë dita dhe do ta mësosh edhe ti.

Tjetri u pendua për pyetjen që i bëri, i erdhi ca si inat që Istrefi fshihte diçka dhe seç pëshpëriti.

Kaluan ditët, muajt dhe ne e kishim harruar fare frazën e njohur të Istrefit. Rasti e solli të mësoj më në fund se ç'donte të thoshte Istrefi me fjalët «zemra ime e dytë», të cilën e quante të parë për nga rëndësia.

... Ishte kulmi i Operacionit armik të qershorit të vitit 1944. Ziente lufta. Partizanët jo vetëm qendronin e nuk binin në kurth, po manovronin me shkathtësi dhe kundërsulmonin me furi, aty ku armiku nuk e priste. Kollanët e fishekëve të partizanëve zbrazeshin shpejt, bombat pakësoheshin, duke u përdorur me vend, po armët e tyre, edhe kështu, vlenin gjithnjë më shumë se pajisjet e plota të armiqve. Aq të furishme ishin luftimet në rripin e ngushtë që zbriste gjer poshtë fshatit Shëmbërdhenj të rrethit të Gramshit e që ngjitej gjer lart në Ermenj, sa të dukej sikur vendi ishte ndezur flakë. Natën ndrisnin fushqetat e gjelbra e të kuqe, ndërsa plumbat çanin ajrin si shigjeta vdekjeprurëse. Shëmbërdhenji kaloi disa herë me radhë nga gjermanët te partizanët dhe anasjelltas. E pashë Istrefin gjatë njërit prej kundërsulmeve partizane, që nisi nga një kokojkë e vogël, ku qenë shpërndarë ca gurë që formonin një lloj barikade natyrale. Pasi u err, u dhà urdhëri për sulm. Kompania e Istrefit sulmoi e para në drejtim të fshatit. Pas pak u dëgjuan thirrjet e luftëtarëve të lirisë. Përleshja qe e ashpër. Nazistët qëllonin kuturu me të gjitha armët. Vendi shungullonte i tëri. Qielli dukej si i përflakur nga fushqetat me ngjyra. Granatat plasnin nga të katër anët. Armiku nuk e priste një goditje të tillë të fuqishme. Sa vazhdoi kështu, nuk më kujtohet. Në raste të tilla njeriu e humbet nocionin e kohës.

Po Istrefi ku ishte? Mos kujtoni se kjo pyetje

u bë në mes të betejës. Jo. U bë më vonë. Një partizan i kompanisë së tij na tregoi:

«...Në anë të fshatit nxinte një shtëpi e veguar, me mure pak të prishur dhe me një kopsht të madh plot pemë. Ajo nuk ishte e shkretë brenda. Në të banonin njerëz. Ndofta të sëmure, ndofta shumë të thyer në moshë, ndofta...

Gjermanët nuk mundën t'i qendronin rrebeshit partizan. Njëri syresh e flaku mitralozin dhe briti gjer në kupë të qiellit, kur bomba i plasi në këmbë; tre të tjerë qëllonin qorrazi dhe prapseshin të llah-tarisur nëpër ferra e shkurre, si hije, ndërsa, mbi ta, partizanët dukeshin sikur fluturonin si shqiponja.

Pas pak, shtëpia e vetmuar mori flakë. Përreth u dëgjuan britma, plasën bomba, kërcitën pushka e mitralozi. Nga porta e shkrumuar dolën dy nazistë. Istrefi, që kishte arritur te kopshti, i sulmoi me bomba. Njëri s'pati kohë të fshihej a të ikte, se u qëllua për vdekje. Në errësirën e natës, që skuqte nga flakët e zjarrit, ai u hoq zvarrë përmes kopshtit dhe u fut në shtëpi. Istrefi e ndoqi mbrapa. Pastaj u dëgjuan dy krisma të thata, një rrënkim i thellë dhe shokët që po afroheshin, e panë Istrefin tek doli nga shtëpia. Ishte nxirë ca në fytyrë dhe buzët i dridheshin. Në mollzën e njëres faqe i rrëshqiste një lot i madh i rrumbullaktë.

— Çfarë ke? — i thanë.

Ai nuk foli, po, i tronditur thellë, u ul përtokë, ca çape larg. Mos ju prenë këmbët? Apo ishte plagosur rëndë? Po. Istrefi kishte marrë një plagë mu në zemër. Nuk qe plagë plumbi, por po aq e rëndë.

Brenda në shtëpi, sapo kaloje portën, përbri murit qe shtrirë një nazist me automatikun mbësh-

tetur pas njërit krah. Në krahëror, pikërisht në zemër, dukej një njollë e kuqe dhe e madhe gjaku. Në vatër, një përzierje lëndësh të ndryshme të përzhitura lëshonin ende tym. Në një cep, pranë dritares së vogël, që ngjante me frëngji, dallohej diçka e llahtarshme, që ishte mbledhur kruspull. Ishte e zonja e shtëpisë, e masakruar nga armiku barbar, e cila priste të gëzonte shtëpinë me lindjen e një foshnje. Përmbi kokën e saj, në mur, qenë shkruar me thëngjill këto fjalë: «Partia është zemra jonë». Vende-vende, disa germa nuk lexoheshin. Në anën tjetër të murit ishin gdhendur ca germa të tjera, që dukej se qenë bërë nga një dorë e pastërvitur, ku lexohej afërsisht dhe me vështirësi «Partia është mëma ime». Ndofta këto të fundit do t'i kish shkruar një fëmijë nga të shtëpisë, i cili nuk ndodhej aty. Në dysheme shtrihej kufoma e nazistit tjetër, të cilin Istrefi e kishte tërhequr zvarë dhe e kishte larguar nga muri, sepse edhe ashtu i vrarë i fëlliqte ato gërma. Istrefi nuk mund të duronte që armiku të prekte asgjë, qoftë edhe diçka pa jetë, që fliste për zemrën, tonë të madhe».

Në luftimet për çlirimin e Tiranës e takova dhe ju luta të ma tregonte vetë këtë episod. Ai nuk pranoi, po, ama, shokët tashma e kishin «zbuluar» për cilën zemër fliste ai.

Një, apo dy ditë para 17 nëntorit të vitit 1944, Istrefi ra. Zemra e tij nuk rrahu më. E goditi një shnajper gjerman, jo në zemër, se ai nuk lejonte t'i prekej asnjëra nga dy zemrat.

Kur më thanë shokët se, edhe ashtu i vrarë, njëren dorë e mbante në zemër, m'u kujtua «e fshehta» e tij dhe thashë me vete: «Armiku nuk la gjë pa përdorur për të goditur në radhë të parë

zemrën tonë të madhe, Partinë, si dhe zemrat e luftëtarëve të lirisë, po ato rrahën gjithmonë fort për njëra tjetrën, u bënë një dhe sot nuk ka forcë në botë as t'i vrasë e as t'i ndajë».